

RELIGIOZNA
PRIPADNOST
ODNOSNO
CRKVENOST

ŠTO ZNAČI RIJEČ “PRIPADNOST”?

Pojam “pripadnost” veže uza se različite konotacije, kao što su: biti u posjedu nekoga ili nečega, biti dio nečega, biti član skupine, udruženja, ustanove, nacije, ili zajednice.

Psihološki gledano, “pripadnost” se tumači kao “jedna od temeljnih čovjekovih potreba”.²⁹⁴ Pripadnost je, zapravo, uvjet za normalnu socijalizaciju, koja je temelj za svaki psihički razvoj. Sociolozi će, pak, reći da je “pripadnost” temeljni pojam u razumijevanju struktura i funkcioniranje društva. Pripadati nekome, biti član nečeg, temeljni je kriteriji za definiranje bilo kojeg društvenog sustava.²⁹⁵ Uz ovaj pojam susrećemo nekoliko drugih pojmova koji se koriste u postavljanju i tumačenju tipologije pripadnosti: marginalnost, središte, distanciranost, konflikt, itd.

Pripadnost se učvršćuje kroz mrežu odnosa koji se grade unutar jedne skupine. Upravo na temelju tih odnosa i njihova intenziteta može se govoriti o integralnoj pripadnosti u kojoj se pojedinac osjeća prihvaćenim i na taj mu se način otvara prostor da se ostvaruje kao jedinka. Pripadnost uključuje odgovornost, zalaganje i obvezu. Vanjski oblik pripadnosti redovito započinje kakvim formalnim činom koji predstavlja pristup ili upis u određenu zajednicu. U židovstvu to je obrezanje, u kršćanstvu to je sakrament krštenja, itd.

Religiozna pripadnost

Cipriani u svojoj zapaženoj interpretaciji²⁹⁶ *Appartenenza, semiappartenenza, non appartenenza* govori o religijskoj pripadnosti temelji na druga dva pojma: nepripadnost i identifikacija. “Nepripadnost, zapravo znači odsutnost privlačnosti, simpatije, međusobne razdiobe, a identifikacija je traženje identiteta, prepoznavanje vlastite osobe unutar Crkve kao snažne organizacije, društveno priznate.”²⁹⁷ Carrier ističe kako je pripadnost, u sebi, osobni čin koji na svoj način rađa ponašanja i stavove. U slučaju Crkve, takav stav

uključuje prihvaćanje nekih temeljnih principa vjere koje zajednica, ustanova, naviješta; manifestira se nekim određenim praktičnim ponašanjima, ali to nije dovoljno ako ne žive na osobnoj razini bitna uvjerenja i vjerovanja.²⁹⁸ Religiozna pripadnost prema Carrieru očituje se u dva oblika: kao osjećaj i identifikacija.²⁹⁹ A Štefica Bahtijarević religijsko pripadanje analizira na tri razine: individualnoj, grupnoj i izvancrkvenoj.³⁰⁰

Pripadnost ili nepripadnost često je uvjetovana povijesno-ambijentalnim kontekstom, utjecajem obitelji, društva i tradicije. Te okolnosti mogu spriječiti potpuno napuštanje i doprinijeti parcijalnom pripadanju. Nerijetko se zato preferira djelomična pripadnost, religiozna praksa svedena na minimum i etiku koja je veoma fleksibilna.³⁰¹ Socio-kulturni kontekst omogućuje da religiozna pripadnost nerijetko bude samo tradicionalni čin koji nikada nije ozbiljno došao u pitanje, odnosno da bude iznenadna odluka, nabita emocijama, koja se temelji na uvjerenju ili da bude rezultat proćunata koristi, a ponekad mješavina svega toga.³⁰²

Iz svega se ovog može nazrijeti, a to istraživanja i pokazuju, prisutnost raskoraka između tzv. deklarativnog i nominalnog religioznog pripadanja, s jedne strane, i stvarnog prijanjanja uz "norme-vrednote", s druge strane.³⁰³ Gdje se pripadnost poklapa s identifikacijom, tamo se ostvaruje čvršće prihvaćanje normi i vrednota određenih ustanova.³⁰⁴ Problem raskoraka između pripadnosti i identifikacije posebno je problematičan među mladima. Naime, zadnja "istraživanja potvrđuju da je religiozna pripadnost redovito samo formalan čin bez dubokog smisla, nešto što pripada prošlosti."³⁰⁵ Problem je kompleksniji jer savremeno društvo nije potpora za proces religiozne identifikacije. Utjecaj crkvenih ustanova sve više slabi, pa i kod onih koji se deklariraju kao vjernici – katolici. Kulturni *humus* u kojem izrastaju mladi danas ne dopušta izgradnju čvrstog, dosljednog, uravnoteženog identiteta.³⁰⁶ Moderno društvo pogoduje rađanju mnogostruke pripadnosti za koju je karakteristično da objedinjuje u sebi suprotstavljena vjerovanja, rituale i etičke norme, ali kompatibilne subjektima koji se onda izražavaju u obliku jedne vrste "*bricolage*".³⁰⁷ Stupanj pripadnosti uvelike ovisi o uspješnoj ili neuspješnoj socijalizaciji, bilo da je riječ o primarnoj ili pak sekundarnoj socijalizaciji. Redovito nepripadanje povezano je s preranim odbacivanjem vjerovanja. Stoga Cipriani proglašava obitelj najvažnijim čimbenikom – "nezavisnom varijablom" koja je u stanju sama odgojiti za životni izbor.³⁰⁸ Vrednote povezane s procesom identifikacije prolaze upravo kroz proces socijalizacije integracije i asimilacije prije svega s odraslima, ili općenito s drugima koji mogu biti

model koji će se slijediti. Scarvaglieri naglašava kako je socijalizacija “normalan put” pripadanja Crkvi, tako i katoličkoj.³⁰⁹ Autor u socijalizaciji razlikuje dvije faze. Prvu fazu naziva kulturna, imitirajuća, pasivna, što znači da se prihvaćanje bez prepoznavanja značenja događa pod utjecajem obitelji, vršnjaka, škole, župe. Rezultat ove faze je identifikacija s religijom obitelji i ambijenta. Druga faza je, međutim, aktivna i kreativna. Religiozne vrednote se prihvaćaju s kritičkim stavom. Rezultat ove faze je objektivizacija slike Crkve.³¹⁰ Ako se uspješno ne dogodi ova druga faza, odnos prema ustanovi odnosno Crkvi ostat će samo pozadina – dio scenarija. Ali *sentire cum ecclesia* neće ući u rječnik navika i ponašanja onih koji vole rješenja koja se ne slažu sa službenom linijom Crkve.³¹¹

Tipologija crkvene pripadnosti

Religiozna je pripadnost u povijesti poznavala različite modele, među kojima posebno mjesto zauzima Crkva. Crkva ima karakter ustanove, hijerarhiju i dogmatsko utemeljenje.³¹² O problemu crkvene pripadnosti govori nekoliko važnih crkvenih dokumenata.³¹³

Pripadnost Crkvi ne temelji se na kompliciranim inicijacijskim ritualima koji previše obvezuju. Redovito započinje vrlo jednostavno. Riječ je o pripadanju koje je, gotovo, uvjetovano rođenjem, a ne posebnim voljnim izborom. “Pripadnost ovisi o specifičnoj koheziji koju crkvena zajednica uspijeva uspostaviti unutar koje se mogu razviti različite tipologije pripadnosti: od ekstremne marginalnosti do pune pripadnosti.”³¹⁴ U svezi s religioznom tipologijom, Cipriani upozorava kako u analizama rezultata socioloških istraživanja valja razlikovati verbalni stav i stvarni stav. Jedino kroz tu prizmu, ističe autor, može se razumjeti velika razlika između deklariranih vjernika i onih koji svoje vjerničko opredjeljenje potvrđuju dosljednim ponašanjem.³¹⁵ O problematici stupnjevite i distancirane crkvenosti u kršćanskoj Crkvi, posebno na našim prostorima, intenzivnije se bavi i o tome piše Josip Baloban.³¹⁶ Autor uočava četiri razine na kojima se očituje stupnjevita crkvenost: stupnjevita crkvenost u prihvaćanju istina vjere, stupnjevito sudjelovanje u kultnom, euharistijskom i molitvenom životu Crkve; stupnjevita crkvenost u identificiranju s moralno-etičkim normama, stupnjevito povjerenje u Crkvu.³¹⁷

U sociološkim istraživanjima susrećemo različite tipologije koje se razrađuju na temelju postavljenih indikatora kojima se želi mjeriti pripadnost. Ovdje donosimo dvije tipologije: Ciprianijevu, Doneganijevu i Lescanneovu.³¹⁸ Kod Ciprianija se razlikuju tri kategorije ponašanja: 1) najangažiraniji i najvjerniji službenom modelu Crkve, ortodoksni,

obdržavaju zakone, prakticiraju sakramente, prihvaćaju temeljne istine vjere; 2) nestabilni, tj. fleksibilni, neodlučni, sporadične prakse, marginalnog sudjelovanja, pripadnost im se temelji na vlastitom izboru, nesigurni, distancirani); 3) negiraju svaki oblik pripadnosti (ali ne isključuju poštovanje prema religioznoj opciji drugih). Donegani i Lescanne čine razdiobu u sedam kategorija:

- potrošači (slijede rituale)
- prognani (poslije adolescencije prestaju prakticirati)
- angažirani (posvećuju se društvenim djelatnostima)
- vjernici (vjerni praksi, hijerarhiji i istinama vjere)
- bratski (usmjereni na sadašnjost)
- indiferentni
- kulturni.³¹⁹

Ovih sedam kategorija autori reduciraju na tri: crkvena religija (potrošači i vjernici); minimalna pripadnost (prognani, zauzeti); oni koji ne pripadaju (bratski, indiferentni, kulturni). Zdenko Roter na ljestvici odnosa prema religiji i Crkvi donosi devet kategorija:

- religiozno-crkveno dosljedni
- religiozno-crkveno nedosljedni
- religiozno-crkveno ravnodušni
- religiozno-necrkveni
- neopredjeljeno-crkveni
- neopredjeljeno-necrkveni
- nereligiozno-nedosljedni
- nereligiozno-dosljedni
- ne može odgovoriti.

S obzirom da je ovo istraživanje provedeno u zemlji s većinskim katoličkim stanovništvom i da su se ispitanici u većini opredijelili za katoličku konfesiju, u odabiru indikatora pripadnosti vodili smo više računa o crkvenoj pripadnosti, iako smo u nekim pitanjima insistirali na općenitoj religioznoj pripadnosti.

PRIPADNOST I RELIGIOZNA IDENTIFIKACIJA

U našem istraživanju, što potvrđuje i tablica 17, još jednom se potvrdilo da se u Hrvatskoj većina prepoznaje u katoličkoj konfesiji, ali isto tako da su na vidiku i druge religije koje su prisutne u našoj zemlji. Ako usporedimo dobivene rezultate s rezultatima na općoj populaciji u Hrvatskoj, dolazimo do zaključka da je među adolescentima prisutnija religiozna različitost.³²⁰ Među adolescentima, u odnosu na opću populaciju veći je broj ateista (5,6%) i Jehovinih svjedoka (1,8%).

TVRDNJE	Frekvencije	%
Katolik	801	88,6
Pravoslavne vjere	2	0,2
Musliman	6	0,7
Jehovin svjedok	16	1,8
Protestant	2	0,2
Židov	2	0,2
Ateist	51	5,6
Indiferentan	3	0,2
Agnostik	2	0,3
Vjera u sebe	2	0,2
Neopredijeljen	16	0,6
Nije odgovorilo	14	1,5

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 17.
Religiozna pripadnost ispitanika

TVRDNJE	Frekvencije	%
Živim u takvom ambijentu (narod, obitelj) gdje je tradicionalno prisutna katolička vjera	199	22,0
Držim da je moja vjera prava	127	14,0
Privlači me Isus Krist (ili drugi lik)	24	2,7
Upoznao sam nekoliko osoba čije me je svjedočanstvo uvjerilo	13	1,4
Vjera je unutarnja potreba čovjeka	288	31,9
Vjera pomaže u rješavanju životnih problema	85	9,4
Osjetio sam u životu Božju blizinu	90	10,0
Nije odgovorilo	78	8,6

Tablica 18.
Tipologija pripadnosti

Zanimljiva je tipologija religiozne pripadnosti. Na pitanje zašto vjeruješ, adolescenti su u odabiru jednog od indikatora naznačili korijene svog religioznog opredjeljenja. Najveći postotak ispitanika (41,3%) svoje religiozno opredjeljenje veže uz egzistencijalnu potrebu koju čovjek u sebi osjeća ili, pak, u vjeri vidi pomoć u rješavanju životnih problema. Prema tablici 18 gotovo 1/4 srednjoškolaca svoju religioznost "opravdava" utjecajem ambijenta u kojem su rođeni. Hrvatska je zemlja sa dubokom katoličkom tradicijom koja na ovim prostorima dominira već stoljećima. Interesantno je da jedan dio naših ispitanika svoju religioznu pripadnost temelji na uvjerenju kako je njihova vjera prava. Riječ je o snažnoj identifikaciji gotovo do mjere isključivosti. Za neke je religiozno iskustvo temeljni motiv

zašto su se opredijelili za vjeru. Zanimljiv je podatak da 8,6% srednjoškolaca nije odgovorilo na ovo pitanje, što ukazuje na dezorijentaciju kada je riječ o religioznoj identifikaciji.

Ova stupnjevost religioznog pripadanja dobiva novo lice kada je promatramo kroz odnos vlastite konfesije i drugih religija. Tu dolazi do izražaja različito poimanje i vrednovanje vlastite religije. Zamolili smo ispitanike da izraze svoje mišljenje o drugim religijama.

Tablica 19.
Mišljenje o drugim religijama

TVRDNJE	Frekvencije	%
Sve su religije iste	72	8,0
Ima nešto istinito u svim religijama, sve religije jednako vrijede	465	51,4
Jedna religija posjeduje svu istinu, a druge samo djelomično	102	11,3
Istinita je samo jedna religija, druge su lažne	46	5,1
Nisam u stanju odgovoriti	210	23,2
Nije odgovorilo	9	1,0

Preko polovice ispitanika smatra da su sve religije iste po pitanju posjedovanja istine, i u tom smislu jednako vrijede. Ovdje dolazi do izražaja nesigurnost u vlastitu religiju ili manjak vjere u temeljne istine kršćanske vjere, što rađa određenom konfuzijom. Čak se može govoriti o tendenciji k određenoj vrsti sinkretizma (parcijalna pripadnost). Uvjerjenje da samo jedna religija posjeduje svu istinu, dijeli 11,3% srednjoškolaca. Ovdje se nazire potpuna pripadnost koja se temelji na uvjerenju u ortodoksnost vlastite religije. Važno je uočiti da 1/5 ispitanika, ne odgovarajući na postavljeno pitanje, pokazuje dezorijentaciju. Možemo zaključiti da su srednjoškolci u velikoj mjeri nesigurni u vrednovanju vlastite religije, a otud onda i teškoće u identifikaciji s religijom.

Da bismo dobili određenu ljestvicu stupnjevosti u religioznoj pripadnosti, odabrali smo nekoliko indikatora pomoću kojih se može razviti tipologija religiozne pripadnosti specifične za ovu dob:

- profil kršćanskog ponašanja
- doživljavanje Crkve
- očekivanja od Crkve i njene uloge u društvu
- doživljavanje crkvenih službenika
- uključenost u život župne zajednice
- razmišljanje o ulozi laika u Crkvi
- odnos prema drugim religijama

- vrednovanje vjeronauka u školi
- praćenje crkvenih medija.

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Navedene indikatore obrađujemo na slijedećim stranicama.

PROFIL KRŠĆANSKOG PONAŠANJA

Ponudili smo ispitanicima 14 važnih dužnosti ili aktivnosti koje bi svaki vjernik trebao vršiti. Od ispitanika smo tražili da izraze stupanj slaganja ili neslaganja sa svakom pojedinom dužnošću.

TVRDNJE	U potpunosti se slažem	Slažem se	Niti se ne slažem niti slažem	Nne slažem se	Uuopće se ne slažem
Treba vjerovati Bogu i vjerovati s Crkvom	40,3	37,7	14,4	3,8	2,2
Treba moliti	35,5	44,4	13,2	3,2	1,7
Treba sudjelovati nedjeljom na misi (ili drugim obredima)	29,4	35,5	21,9	8,1	3,0
Treba biti član kršćanske zajednice	20,9	33,4	31,0	9,3	3,3
Treba se zauzimati za siromašne	19,9	45,8	27,0	3,3	1,3
Treba poznavati dublje istine vjere	19,1	36,5	35,2	5,1	1,5
Treba se pokoravati Crkvenim odredbama	14,5	25,3	38,7	12,9	6,2
Treba poštivati život i zalagati se za zaštitu života	30,9	48,8	15,0	2,8	0,7
Treba promicati opće dobro	29,1	51,2	15,2	1,2	0,8
Treba čitati Bibliju i meditirati	11,9	24,9	47,9	8,8	3,8
Treba se brinuti za očuvanje okoliša	19,9	41,9	28,7	5,0	1,7
Treba odgajati djecu u vjeri	27,2	47,3	18,4	2,9	2,0
Treba pomagati ljudima koji su u nevolji	33,3	52,8	10,5	1,1	0,2
Treba čitati vjerski tisak i gledati vjerske emisije	7,5	13,8	46,3	18,1	11,0

Tablica 20.

Procijeni u kojoj mjeri osoba koja za sebe kaže da vjeruje u Boga

Faktorskom analizom³²¹ dobili smo dva faktora koji ukazuju da kod adolescenata, u njihovom mentalnom sklopu, postoje dva profila ponašanja vjernika.

Tablica 21.
 Tablica faktorske strukture
 ponašanja vjernika

TVRDNJE	Rreligiozne vrednote	Socijalne vrednote
Treba sudjelovati nedjeljom na misi (ili drugim obredima)	0,87744	
Treba moliti	0,80576	
Vjerovati Bogu i vjerovati s Crkvom	0,77878	
Treba se pokoravati crkvenim odredbama	0,77274	
Treba biti član kršćanske zajednice	0,76549	
Treba čitati vjerski tisak i gledati vjerske emisije	0,68026	
Treba čitati Bibliju i meditirati	0,66021	
Treba odgajati djecu u vjeri	0,57687	
Treba pomagati ljudima koji su u nevolji		0,76568
Treba promicati opće dobro		0,76511
Treba poštivati život i zalagati se za zaštitu života		0,75362
Treba se brinuti za očuvanje okoliša		0,72197
Treba se zauzimati za siromašne		0,60360
Treba poznavati dublje istine vjere	0,45370	0,54268

Prvi faktor razotkriva profil vjernika koji u svom ponašanju integrira tipično religiozne vrednote, tj. njegova religiozna dimenzija se iscrpljuje u besprijekornom obdržavanju propisa koje propisuje Crkva ili religiozna ustanova, primjerice sudjelovanje na misi, molitva, podvrgavanje crkvenim odredbama, čitanje vjerskog tiska, itd. Riječ je o pripadnosti koja se temelji na participiranju u pojedinim ritualnim činima i identificiranju s važnim crkvenim normama i zakonima.

Drugi faktor ukazuje na postojanje vizije vjernika u čijem ponašanju religiozna dimenzija nadilazi "propise" i razlijeva se u širokom društveno-socijalnom angažmanu, u pomaganju onima koji su u nevolji, promicanju općeg dobra, u brizi za očuvanje okoliša... Ovdje je riječ o percepciji religije koja svoje vidljivo očitovanje reflektira kroz vjernikovo istinsko zalaganje na općoj društvenoj razini. Može se reći da kod jednog dijela adolescenata biti vjernik znači činiti dobro te nije usko vezano uz sudjelovanje u ritualnim činima i obdržavanju crkvenih odredba.

Korelacijom dobivenih faktora uočene su značajne korelacije kod prvog faktora. Srednjoškolci koji žive izvan Zagreba više se identificiraju s profilom vjerničkog ponašanja koje se temelji na participaciji i identifikaciji. Ispitanci, čiji roditelji posjeduju visoki stupanj obrazovanja, manje podržavaju koncept "religioznog profila". Adolescenti

VARIJABLE	Religiozne vrednote	Socijalne vrednote
Dob	-,053	,078*
Spol	-,038	,028
Mjesto boravka	,106**	,000
Stupanj obrazovanja – otac	-,206**	-,009
Stupanj obrazovanja – majka	-,271**	-,020
Practiciranje vjere	,348**	,043
Pohađanje mise	,423**	,017

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

s. Valentina Blaženka Mandarić
**Interpretacija dobivenih
rezultata**

Tablica 22.

Korelacija dobivenih faktora s obzirom na odnos prema prakticiranju vjere i pohađanju mise, te neke sociodemografske varijable

“vjernici-praktikanti” i oni koji redovito pohađaju misu podržavaju mišljenje da vjernost propisima koje propisuje religiozna ustanova (Crkva) mora dominirati u življenju religiozne dimenzije.

Dakle, u zagrebačkih srednjoškolaca postoje dvije tendencije u poimanju vjerničkog ponašanja: jedna se temelji na besprijeckornom pokoravanju svim odredbama koje propisuje religiozna institucija (Crkva), a drugi svoje uporište temelji na konkretnom društveno-socijalnom angažmanu u cilju općeg dobra.

DOŽIVLJAVANJE CRKVE

Gotovo 2/3 zagrebačkih srednjoškolaca smatra da se može biti dobar katolik, a da se pritom ne mora slijediti papine i biskupske moralne upute. Zanimljivo je da su slični podaci dobiveni na općoj populaciji.³²² Ovaj podatak ukazuje na crkvenu pripadnost življenu po subjektivnom ključu. Zapravo, riječ je o parcijalnoj pripadnosti, i parcijalnoj identifikaciji s Crkvom, koja se temelji na selektivnom pristupu.

TVRDNJE	Da	Ne
Može se biti dobar katolik, a da se ne slijedi papine i biskupske moralne upute	61,6	35,8
Katolička Crkva mora zadržati svoja temeljna načela i ne padati pod utjecaj javnog mišljenja	75,0	22,8
U katoličkoj Crkvi treba više cijeniti ulogu laika	55,8	39,0
Katolička Crkva dobro propovijeda, ali u praksi to ne potvrđuje	47,9	48,9
U Hrvatskoj je katolička Crkva jedini duhovno-moralni autoritet dostojan poštovanja	56,6	40,6
Crkva je u Hrvatskoj za vrijeme Domovinskog rata odigrala vrlo pozitivnu ulogu	82,3	14,4

Tablica 23.

Sláže li se sa slijedećim tvrdnjama

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 23. (nastavak)

TVRDNJE	Da	Ne
U poslijeratnom razdoblju Crkva u Hrvatskoj se najviše zalaže za pomirenje i suživot na ratnim područjima	75,0	22,1
Liturgijski obredi su jako dosadni i beživotni	37,9	57,1
Muslimani su u vjerničkoj praksi ozbiljniji od kršćana	40,5	53,0
Crkva mora ostati izvan politike	87,5	10,2

Faktorskom analizom dobili smo tri kategorije ili tri slike Crkve koje se formiraju u svijesti zagrebačkih srednjoškolaca.

Tablica 24.
Tablica faktorske strukture o ulozima Crkve u Hrvatskoj

TVRDNJE	Crkva - moralni autoritet	Neautentična Crkva	Intenzivniji društveni angažman vjernika
U poslijeratnom razdoblju Crkva u Hrvatskoj se najviše zalaže za pomirenje i suživot na ratnim područjima	0,72015		
Crkva je u Hrvatskoj za vrijeme Domovinskog rata odigrala vrlo pozitivnu ulogu	0,68661		
U Hrvatskoj je katolička Crkva jedini duhovno-moralni autoritet dostojan poštovanja	0,47474		
Katolička Crkva mora zadržati svoja temeljna načela i ne padati pod utjecaj javnog mišljenja	0,41400		
Katolička Crkva dobro propovijeda, ali u praksi to ne potvrđuje		0,56943	
Liturgijski obredi su jako dosadni i beživotni		0,56185	
Crkva mora ostati izvan politike		0,55315	-0,41058
Može se biti dobar katolik, a da se ne slijedi papine i biskupske moralne upute		0,53596	
U katoličkoj Crkvi treba više cijeniti ulogu laika			0,70643
Muslimani su u vjerničkoj praksi ozbiljniji od kršćana			0,57126

Prvi faktor ukazuje na sliku Crkve koja je usko povezana s moralnim autoritetom kojeg Crkva kao ustanova predstavlja u određenom društvu. Ona mora sačuvati autonomiju i moralni autoritet bez obzira na društveno-poli-

tičku situaciju u kojoj djeluje. Crkvu se doživljava kao veoma pozitivan i ujedno poželjan čimbenik u društvu. Drugi faktor nas upućuje na neautentično svjedočanstvo Crkve. Uporište za ovakav stav oni nalaze u neautentičnosti koja se očituje u raskoraku između onoga što Crkva naučava i onoga kako u stvarnosti živi. Treći faktor upućuje na ispitanike koji podržavaju sliku Crkve u kojoj bi laici, i općenito članovi Crkve trebali intenzivnije razvijati svoju društvenu odgovornost, uključujući i sudjelovanje na političkoj razini.

VARIJABLE	Crkva – moralni autoritet	Neautentična Crkva	Intenzivniji društveni angažman vjernika
Dob	,010	,060	,032
Spol	-,044	,041	-,040
Mjesto boravka	-,035	-,055	-,053
Stupanj obrazovanja – otac	-,020	,095**	,098**
Stupanj obrazovanja – majka	-,058	,165**	,068
Practiciranje vjere	,258**	-,307**	-,095**
Pohađanje mise	,191**	-,381**	-,062

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Crkvu kao snažan moralni autoritet u društvu više doživljavaju ispitanici “vjernici-praktikanti” i oni koji redovito sudjeluju u euharistijskim slavljinama. Negativnu sliku o Crkvi češće podržavaju ispitanici čiji roditelji imaju visoku naobrazbu i oni koji su distancirani prema vjeri i nikada ne idu na misu. Crkvu s intenzivnijim društvenim angažmanom njenih članova podržavaju ispitanici čiji otac posjeduje viši stupanj naobrazbe, te “vjernici-praktikanti”.

Iz distribucije frekvencija možemo zaključiti da većina naših ispitanika Crkvu doživljava pozitivno i to uvjerenje temelje na onome što Crkva čini, kako se očituje na vanjskom planu, a ne po onome što ona u sebi jest. Isto tako, sve je veći broj onih koji izražavaju dvojbe i neslaganja u vrednovanju djelovanja Crkve. U adolescenata se nazire sumnja da je Crkva duhovni autoritet u društvu. Na vidiku je porast nepovjerenja u Crkvu kao ustanovu.

Tablica 25.

Korelacija dobivenih faktora s obzirom na odnos prema prakticiranju vjere i pohađanju mise, te neke sociodemografske varijable

UKLJUČENOST U ŽIVOT ŽUPNE ZAJEDNICE

Kršćanstvo je vjera Crkve, a Crkva je zajednica vjernika. Kršćanska vjera svoj puni izričaj živi kroz iskustvo vjere u zajednici. Mjesto gdje se na najintenzivniji način ostvaruje i živi Crkva jest župna zajednica. Zato je (ne)sudjelovanje u životu zajednice jedan od važnih pokazatelja identifikacije s Crkvom. Naše se pitanje odnosilo na uključenost adolescenata u život župne zajednice kojoj teritorijalno pripadaju. Mladi su ljudi veoma dinamični i pokretljivi, pa ako u svojoj župnoj zajednici ne pronađu sadržaje koje žele, vrlo lako se uključuju u druge zajednice, bez obzira u kojem se dijelu grada nalazile.

U ponuđenoj tabeli naveli smo 10 aktivnosti koje se najčešće događaju u jednoj župnoj zajednici. Željeli smo ispitati intenzitet uključenosti adolescenata u župnu zajednicu.

Tablica 26.
Procijeni koliko često sudjeluješ u dolje navedenim aktivnostima u okviru župe

TVRDNJE	Nikada	Rijetko	Ponekad	Često
Sudjelujem u sportskim aktivnostima	56,0	14,8	13,8	12,2
Pohađam župski vjeronauk	61,1	18,9	9,3	6,9
Sudjelujem u nedjeljnoj misi	16,2	22,8	25,4	32,1
Čitam preko mise	66,9	16,2	8,3	4,4
Pomažem u župnom karitasu	73,0	15,0	6,1	2,2
Uređujem župski listić	86,3	7,3	1,9	1,2
Dolazim na molitvene susrete	64,0	18,1	10,5	4,0
Sudjelujem u biblijskim večerima	79,4	11,5	3,7	1,5
Pjevam u crkvenom zboru	75,3	7,4	7,6	6,2
Sviram za vrijeme mise	91,2	2,7	1,3	1,8

Već prvi pogled na tablicu 26 dokazuje da srednjoškolci u većini slučajeva ne sudjeluju (nikada ili rijetko) u navedenim djelatnostima, osim sudjelovanja na euharistijskom slavlju.

Ipak, možemo izdvojiti nekoliko aktivnosti u kojima srednjoškolci ponekad sudjeluju. To su: sudjelovanje u nedjeljnoj misi, u sportskim aktivnostima, pohađanju župskog vjeronauka, pjevanje u crkvenom zboru...

Faktorskom analizom dobili smo dva faktora koji upućuju da među srednjoškolcima postoje dva temeljna oblika sudjelovanja u životu župne zajednice: volontersko (izvan obveznog koje veže svakog kršćanina) (F_1) i minimalna uključenost (F_2). Prvi faktor objedinjavaju aktivnosti koje se odvijaju izvan onog "obveznog" i zahtijevaju

TVRDNJE	Sudjelovanje na volonterskoj bazi	Minimalna uključenost
Sviram za vrijeme mise	0,76278	
Uređujem župski listić	0,71816	
Sudjelujem u biblijskim večerima	0,65741	
Pjevam u crkvenom zboru	0,58312	
Pomažem u župnom karitasu	0,54399	
Sudjelujem u nedjeljnoj misi		0,74229
Pohađam župski vjeronauk		0,71195
Dolazim na molitvene susrete	0,46778	0,58033
Čitam na misi	0,46255	0,54557
Sudjelujem u sportskim aktivnostima		0,49618

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 27.

Tablica faktorske strukture sudjelovanja u aktivnostima župe

dotatno vrijeme. Drugi faktor ukazuje na aktivnosti u župi u kojima srednjoškolci ispunjavaju svoje kršćanske dužnosti (Euharistija, vjeronauk, molitva).

VARIJABLE	Sudjelovanje na volonterskoj bazi	Minimalna uključenost
Dob	-,084*	-,084*
Spol	,107**	-,040
Mjesto boravka	,104**	,116**
Stupanj obrazovanja – otac	-,003	-,156**
Stupanj obrazovanja – majka	-,046	-,236**
Practiciranje vjere	,084*	,455**
Pohađanje mise	,150**	,659**

Tablica 28.

Korelacija dobivenih faktora s obzirom na odnos prema prakticiranju vjere i pohađanju mise, te neke sociodemografske varijable

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Korelacijom dobivenih faktora uočene su statističke korelacije u odnosu na F_1 i F_2 s obzirom na spol, mjesto boravka, stupanj obrazovanja roditelja, prakticiranje vjere i pohađanje mise. Volonterski rad u župi više podržavaju žene nego muškarci. Ispitanici koji žive izvan Zagreba skloniji su minimalnoj uključenosti (misa, vjeronauk). Ispitanici čiji roditelji imaju nižu naobrazbu, također više podržavaju minimum uključenosti u župnu zajednicu. “Vjernici-praktikanti” i oni koji redovito sudjeluju u euharistijskim slavljinama pristaju više uz “dotatnu” uključenost kroz različite aktivnosti u župnoj zajednici.

Možemo, ipak, kratko sažeti: srednjoškolci su jako malo uključeni u život svojih župnih zajednica. Njihova aktivnost prisutna je u dva oblika: volonterski rad i minimalna uključenost. Redovito sudjelovanje uglavnom se iscrpljuje u sudjelovanju u liturgijskim slavljinama, župnom vjeronauku i sportskim aktivnostima. Sve ukazuje da se zagrebački srednjoškolci sve distanciraniji od svojih župnih zajednica, a to može biti početak distanciranja od Crkve, a u nekom smislu i od vjere, i od Boga.

OČEKIVANJA OD CRKVE I NJENE ULOGE U DRUŠTVU

Tablica 29.
Želiš li društvo u kojem ne postoji Crkva ili postoji samo kao muzej

Analizirajući odnos adolescenata i Crkve, pošli smo od jednog općenitog pitanja: bili ste željeli društvo bez Crkve ili ako bi Crkva postojala da je riječ o Crkvi muzeju?

TVRDNJE	Frekvencije	%
Ne želim	599	66,9
Možda želim	46	5,1
Želim	29	3,2
Svejedno mi je	109	12,1
Ne znam	113	12,5
Nije odgovorilo	8	0,9

Dvije trećine (66,9%) izjasnilo se da ne želi društvo u kojoj ne bi bilo Crkve, dok njih 8,3% priželjkuje takvo društvo. Značajno je da 12,1% izražava jedan indiferentan odnos s obzirom na društvo s Crkvom ili bez nje, a 12,5% nije sigurno želi li Crkvu ili ne želi. Može se reći da adolescenti u budućnosti računaju s Crkvom. Računaju s njenom ulogom u društvu, samo je pitanje s kakvom Crkvom?!

Da bismo otkrili koja su očekivanja adolescenata, kada je u pitanju djelovanje Crkve u društvu, najprije smo postavili direktno pitanje: misliš li da Crkva može dati svoj doprinos u rješavanju problema koji pogađaju naše društvo: nezaposlenosti, siromaštva, nasilja, droge, korupcije, nepravde...?

Tablica 30.
Misliš li da Crkva može dati svoj doprinos u rješavanju problema koji pogađaju naše društvo: nezaposlenosti, siromaštva, nasilja, droge, korupcije, nepravde...

TVRDNJE	Frekvencije	%
Da	358	39,6
Da, ali malo	304	33,7
Ne	70	7,8
Ne bih znao	139	15,4

Ako da, kako?	30	3,3
Nije odgovorilo	3	0,3

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Da crkva može dati svoj valjan doprinos u rješavanju gorućih društvenih problema, misli 39,6% ispitanika. Njihovo mišljenje, iako s rezervom ("da, ali malo") dijeli 33,7% srednjoškolaca. Ispada da više od dvije trećine ispitanika vidi u Crkvi potencijalnog čimbenika u suočavanju s akutnim društvenim problemima. Samo 7,8% smatra da u rješavanju društvenih problema Crkva nema što ponuditi, a 15,4% ostalo je suzdržano izjavljujući da ne znaju. Adolescenti, dakle, pozitivno vrednuju mjesto Crkve u društvu i u njoj vide velike potencijale za rješavanje važnih društvenih problema koji pogađaju suvremenog čovjeka.

Međutim, nas je zanimalo kojim crkvenim djelatnostima mladi daju prioritet jer upravo se kroz prizmu njihovih očekivanja naslućuje slika Crkve koju u sebi nose – koju su u procesu religiozne socijalizacije usvojili i kakvu Crkvu priželjkuju. Među ponuđenim djelatnostima, mladi u najvećem broju (30,6%) očekuju od Crkve da bude tumač i branitelj temeljnih moralno-etičkih normi u današnjem društvu. Na drugo mjesto adolescenti stavljaju socijalnu ulogu Crkve. Da se ona mora zauzimati za socijalno ugroženog čovjeka, misli 24,9% ispitanika. Tek na trećem mjestu nalazi se temeljna zadaća Crkve – naviještati Isusa Krista. Da je to njena najvažnija zadaća i da to treba prije svega činiti u današnjem društvu, slaže se samo 24,2%. Zapažen broj ispitanika od Crkve, ponajprije, očekuje da više vremena posveti upravo njima – mladima i da pronalazi i otvara nove prostore u kojima bi se mladi mogli okupljati. Ovu pastoralnu ulogu Crkve podržava 16,7% adolescenata. Vjerojatno je riječ o onima koji su aktivno uključeni u župnu zajednicu!

Tablica 31.
Što očekuješ od Crkve

TVRDNJE	Frekvencije	%
Da naviješta Isusa Krista	219	24,2
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	277	30,6
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	225	24,9
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	84	9,3
Da Crkva pronade mjesta okupljanja za mlade u župama	67	7,4
Nije odgovorilo	32	3,5

Tablica 32.
 Očekivanja od Crkve s
 obzirom na spol ispitanika

Očekivanja od Crkve razlikuju se s obzirom na spol. Kako se vidi iz dobivenih rezultata, muškarci od Crkve očekuju da izvršava evangelizacijsku zadaću – naviještanje Isusa Krista i da se brine o očuvanju moralno-etičkog poretka u društvu više negoli što to očekuju žene. Žene, međutim, smatraju da bi se Crkva trebala prije svega brinuti za ugrožene članove društva i da bi njeni pastoralni djelatnici trebali posvetiti više pažnje mladima. To što žene u puno većem omjeru (za polovicu više) podržavaju pastoralnu ulogu Crkve, možemo povezati s većom uključenosti žena u župnu katehezu i općenito u život župne zajednice.

TVRDNJE	M	Ž
Da naviješta Isusa Krista	27,9	22,6
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	34,0	29,3
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	25,0	26,6
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	7,4	11,9
Da Crkva pronade mjesta okupljanja za mlade u župama	5,7	9,6

$$\chi^2 = 12,897; df = 4; p < 0,01$$

Tablica 33.
 Očekivanja od Crkve s
 obzirom na mjesto boravka

Očekivanja od Crkve razlikuju se među ispitanicima koji žive u Zagrebu od onih koji borave u bližoj ili daljoj okolici Zagreba. Ispitanici u Zagrebu svoja očekivanja od Crkve najviše vežu uz njenu ulogu da bude čuvarica temeljnih moralno-etičkih načela i da se zauzima za socijalno ugroženi sloj ljudi. Međutim, srednjoškolci koji stanuju izvan Zagreba smatraju da je temeljna zadaća Crkve naviještanje Isusa Krista i pastoralna briga za mlade. Vjerojatno je da oni u svojim župnim zajednicama doživljavaju Crkvu kroz oblike pastoralnog rada, a manje kroz njezin angažman na društveno-socijalnom području.

TVRDNJE	U Zagrebu	Izvan Zagreba
Da naviješta Isusa Krista	23,0	32,4
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	33,8	24,3
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	26,8	21,3
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	8,6	15,4
Da Crkva pronade mjesta okupljanja za mlade u župama	7,8	6,6

$$\chi^2 = 14,245; df = 4; p < 0,01$$

Tablica 34.

Očekivanja od Crkve i stupanj obrazovanja roditelja

TVRDNJE	Niski		Srednji		Visoki	
	otac	majka	otac	majka	otac	majka
Da naviješta Isusa Krista	32,4	39,0	28,6	28,0	19,6	17,4
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	33,8	29,7	31,6	29,3	31,8	35,1
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	18,9	12,7	20,9	23,9	32,4	32,3
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	6,8	10,2	10,0	9,5	9,8	9,6
Da Crkva pronade mjesta okupljanja za mlade u župama	8,1	8,5	9,0	9,3	6,4	5,6

$$\chi^2 = 21,973; df = 8; p < 0,01 \text{ (otac)}$$

$$\chi^2 = 38,453; df = 8; p < 0,01 \text{ (majka)}$$

U očekivanjima o djelatnostima Crkve postoje značajne statističke razlike s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja ispitanika.

Adolescenti roditelja s visokom naobrazbom crkvene djelatnosti povezuju s njenom socijalnom ulogom u društvu - zalaganje za rubne u društvu. A oni čiji su roditelji

Tablica 35.

Očekivanja od Crkve s obzirom na praktiranje vjere

TVRDNJE	Vjerujem i prakticiram vjeru	Vjerujem ali ne prakticiram vjeru	Sumnjam	U traženju sam	Distanciran sam
Da naviješta Isusa Krista	37,4	27,5	13,4	11,2	10,4
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	17,8	42,2	25,8	7,3	6,9
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	13,0	38,9	38,9	5,6	3,7
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	11,8	26,9	48,4	8,6	4,3
Da Crkva pronade mjesta okupljanja za mlade u župama	16,2	16,2	50,0	14,9	2,7

$$\chi^2 = 134,894; df = 16; p < 0,01$$

manje obrazovani, od Crkve i njenih pastoralnih djelatnika očekuju da se bave prije svega evanđelizacijom, tj. naviještanjem Isusa Krista i brigom za mlade.

Razlike postoje i između "vjernika-praktikanata" i "nominalnih vjernika" u očekivanjima od Crkve. Prvi su više vezani uz njenu navjestiteljsku ulogu, dok drugi od nje očekuju da bude "čuvarica" moralno-etičkog reda u druš-

tvu. Ispitanici koji su se, na ovaj ili onaj način, distancirali od vjere vide Crkvu kao “skrbnicu” koja brine za najugroženije u društvu.

Tablica 36.
 Očekivanja od Crkve s obzirom na pohađanje mise

TVRDNJE	Nedjeljom	Mjesečno	Ponekad u godini	Nikada
Da naviješta Isusa Krista	38,1	27,6	13,8	11,5
Da tumači i brani kršćanska moralno-etička načela	27,5	37,4	34,6	20,5
Da se zauzima za socijalno ugroženog čovjeka	12,1	20,5	35,8	52,6
Da svećenici i časne sestre više vremena posvete mladima	10,6	8,3	8,8	14,1
Da Crkva pronađe mjesta okupljanja za mlade u župama	11,7	6,3	6,9	1,3

$$\chi^2 = 113,866; df = 12; p < 0,01$$

Srednjoškolci koji redovito sudjeluju u nedjeljnim euharistijskim slavljinama smatraju da Crkva prije svega mora vršiti svoje misijsko poslanje – naviještati Isusa Krista, a oni koji to čine mjesečno, očekuju da se Crkva zauzima za moralna načela na razini cijelog društva. Tzv. “prigodni” Crkvi pripisuju dužnost da se skrbi za najugroženije u društvu. Isto mišljenje dijele i oni koji na misu uopće ne idu.

Nakon što smo vidjeli što adolescenti očekuju od Crkve, tj. kako oni zamišljaju njenu prisutnost u današnjem društvu, analizirali smo njihov stav prema nekim djelatnostima koje Crkva razvija u današnjem društvu. Naveli smo deset različitih aktivnosti koja obuhvaćaju područja crkvenog djelovanja.

Tablica 37.
 Procijeni koliko je po tebi važna svaka od dolje navedenih djelatnosti koje Crkva razvija u društvu

TVRDNJE	Izrazito nevažno	Nevažno	Niti nevažno niti važno	Važno
Naviještati Isusa Krista i Evanđelje	6,9	6,2	25,4	59,3
Dijeliti sakramente	7,1	6,9	25,0	58,8
Pomagati onima koji su u nevolji	4,0	2,1	9,8	81,5
Odrediti jasnije što je dobro a što zlo	5,4	4,0	25,9	61,9

TVRDNJE	Izrazito nevažno	Nevažno	Niti nevažno niti važno	Važno
Zalagati se za mir među narodima	4,9	2,9	9,2	80,4
Zauzeti čvrsti stav prema negativnim pojavama u društvu (korupciji, drogi, prostituciji...)	5,6	5,5	20,9	64,9
Otvirati socijalno-zdravstvene ustanove: bolnice, vrtiće, staračke domove, škole, terapijske zajednice...	4,0	4,3	23,3	65,7
Slati misionare u daleke zemlje	5,9	8,5	43,6	39,5
Graditi dijalog s drugim ljudima	3,9	5,0	33,0	55,3
Čuvati moralni red u društvu	4,4	4,4	28,9	59,7

Tablica 37. (nastavak)

Faktorskom analizom dobili smo dvije latentne dimenzije koje ukazuju da u svijesti naših ispitanika postoje dvije temeljne "slike" Crkve koje oni stvaraju na temelju različitih djelatnosti po kojima je ona prisutna u današnjem društvu. Prvi faktor - Crkva promicateljica temeljnih ljudskih vrednota u društvu, primjerice - zauzimanje za mir, briga za ugrožene i one koji pate, suprotstavljanje negativnim pojavama u društvu, uporište moralnih vrednota, graditeljica dijaloga, itd. Ovdje se nazire slika koja u sebi razotkriva Crkvu koja je u službi promoviranja općeg dobra - na razini cijelog društva. Crkva koja daje svoj doprinos u izgradnji humanijeg društva - civilizacije u kojoj je u središtu pozornosti čovjek.

Drugi faktor - Crkva u službi Kraljevstva Božjeg. Riječ je o slici Crkve koja je nositeljica i navjestiteljica Božje riječi, odnosno Isusa Krista; Crkva je zajednica u kojoj se navješćuje, slavi i živi Otajstvo Riječi.

Tablica 38.

Faktorska struktura dobivena na varijablama kojima smo mjerili vrednovanje različitih crkvenih djelatnosti

TVRDNJE	Crkva - promicatelj temeljnih ljudskih vrednota	Crkva - u službi Kraljevstva Božjeg
Zalagati se za mir među narodima	0,82977	
Otvirati socijalno-zdravstvene Ustanove: bolnice, vrtiće, staračke domove, škole, terapijske zajednice...	0,81811	

Tablica 38. (nastavak)

TVRDNJE	Crkva – promicatelj temeljnih ljudskih vrednota	Crkva – u službi Kraljevstva Božjeg
Pomagati onima koji su u nevolji	0,78864	
Zauzeti čvrsti stav prema negativnim pojavama u društvu (korupciji, drogi, prostituciji...)	0,73891	
Određiti jasnije što je dobro, a što zlo	0,63211	0,48104
Čuvati moralni red u društvu	0,61607	0,42954
Graditi dijalog s drugim ljudima	0,58600	
Naviještati Isusa Krista i Evanđelje		0,87012
Dijeliti sakramente		0,85254
Slati misionare u daleke zemlje		0,59707

Tablica 39.
 Korelacija dobivenih faktora s obzirom na odnos prema prakticiranju vjere i pohađanju mise, te neke sociodemografske varijable

VARIJABLE	Crkva – promotor temeljnih ljudskih vrednota	Crkva – u službi Kraljevstva Božjeg
Dob	,037	,037
Spol	,041	,034
Mjesto boravka	-,008	,017
Stupanj obrazovanja – otac	,016	-,091**
Stupanj obrazovanja – majka	,002	-,165**
Practiciranje vjere	,006	,448**
Pohađanje mise	,011	,392**

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Ispitanici čiji roditelji imaju niži stupanj obrazovanja više pristaju uz “duhovni model Crkve” – Crkva u službi Kraljevstva Božjeg. To isto izražavaju ispitanici “vjernici-praktikanti” i oni koji redovito odlaze na misu.

ADOLESCENTI O CRKVI U HRVATSKOJ

U anketi kojom smo se koristili u ovom istraživanju predvidjeli smo samo jedno pitanje otvorenog tipa i ono se odnosilo

na Crkvu u Hrvatskoj. Prethodna pitanja bila su vezana za Crkvu općenito, iako se može pretpostaviti da su ispitanici i na njih odgovarali kroz prizmu viđenja vlastite Crkve.

Pitanjem “Što ti smeta u Crkvi?” dali smo adolescentima mogućnost da slobodno, bez uvjetovanosti navedenim indikatorima, kažu što ih smeta u Crkvi, ne općenito u Crkvi, nego u našoj Crkvi u Hrvatskoj. Njihove smo odgovore reducirali na 36 prikazanih u slijedećoj tabeli.³²³

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 40.
Što ti smeta u Crkvi

TVRDNJE	Frekvencije	%
Ništa mi ne smeta	299	33,1
Nedovoljna komunikacija	8	0,9
Odnos svećenika prema mladima	6	0,7
Miješanje Crkve u politiku	31	3,4
Bogaćenje pojedinih crkvenih službenika (Crkve)	20	2,2
Loše propovijedi	20	2,2
Nedovoljna briga za probleme mladih	18	2,0
Neprikladnost suvremenom čovjeku	7	0,8
Nedosljednost u življenju onog što propovijeda	39	4,3
Moralno upitno ponašanje nekih njenih službenika (svećenika)	58	6,4
Materijalizam	16	1,8
Neprikladni i dosadni liturgijski obredi	21	2,3
Laž	10	1,1
Moralno učenje koje nije prilagođeno današnjem čovjeku	32	3,5
Nedovoljna spremnost za dijalog s drugim religijama	4	0,4
Neadekvatni sakralni prostori u kojima se događaju liturgijski obredi	2	0,2
Naplaćivanje usluga za podjeljivanje pojedinih sakramenata	3	0,3
Prisutnost u Crkvi onih koji su “preko noći” postali vjernici	15	1,7
Celibat	3	0,3
Institucionalnost	6	0,7
Jednoulje (nema pluralizma)	2	0,2
Nedovoljna zauzetost za socijalno ugroženi sloj ljudi u društvu	5	0,6
Licemjerje	19	2,1
Jednoličnost (nema dinamičnosti)	5	0,6

Tablica 40. (nastavak)

TVRDNJE	Frekvencije	%
Konzervativnost	13	1,4
Zapostavljenost žene	1	0,1
Prozelitizam	8	0,9
Manjak prostora u crkvama	18	2,0
Previše je ozbiljnosti, a nema radosti	2	0,2
Manipuliranje masom	1	0,1
Fanatizam	1	0,1
Formalizam	2	0,2
Neprijemno ponašanje ljudi za vrijeme mise	11	1,2
Netolerancija	4	0,4
Ispovijed	1	0,1
Bez odgovora	192	21,2

Prema tablici 40, 1/3 adolescenata izjavljuje da im, trenutno, u Crkvi ništa ne smeta. Ako njima pridodamo 21,2% onih koji nisu željeli odgovoriti na pitanje, proizlazi da 45,7% zagrebačkih srednjoškolaca ima nešto što im smeta u našoj Crkvi, iako uskraćeni odgovor možemo čitati i kao svojevrsnu indiferentnost, ne znajući krije li se iza njega i negativan stav prema Crkvi!

Prateći dobivene frekvencije izražene u postocima, možemo izdvojiti nekoliko područja koja se najčešće pojavljuju u njihovim odgovorima. Na prvom mjestu to je prigovor na "moralno upitno ponašanje nekih njenih službenika" (6,4%); jedan dio ističe kako u našoj Crkvi postoji raskorak između onoga što Crkva propovijeda i onoga kako živi (4,3%). S moralnim učenjem Crkve, koje po njihovom mišljenju nije prilagođeno današnjem čovjeku, ne slaže se 3,5% ispitanika. Jedan dio ispitanika zamjera Crkvi što se miješa u politiku (3,4%). Na kraju, valja reći da su srednjoškolci "zreli" za ozbiljno promišljanje o Crkvi i crkvenoj situaciji u hrvatskom društvu, iako ponekad nisu u stanju biti objektivni u svojim zapažanjima i zaključivanjima.

STAV ADOLESCENATA PREMA CRKVENIM SLUŽBENICIMA

Još uvijek, u većine ljudi riječ Crkva izaziva asocijaciju na crkvenu hijerarhiju - crkvene službenike. Kad se kaže Crkva, redovito se misli na papu, biskupe, svećenike, a ne zajednicu vjernika - kršćana. Stoga pretpostavljavamo, da kod pitanih adolescenata slika Crkve uvelike ovisi o mišljenju koje imaju o crkvenim službenicima. Smatrali smo da se u odnosu prema crkvenim službenicima krije i nji-

hov odnos prema Crkvi. Od tri postavljena pitanja, jedno se odnosilo na crkvene službenike općenito, a druga dva na svećenike.

Ispitanicima smo postavili tvrdnju prema kojoj je većini crkvenih službenika najvažnija osobna dobrobit i zahtijevali od njih da se očituju prema toj tvrdnji. Prema tablici 41, većina ispitanika (72,7%) smatra da se ova tvrdnja ne može primijeniti na službenike u našoj Crkvi. Jedan manji dio ispitanika (8,8%) izražava slaganje s navedenom tvrdnjom. Da među crkvenim službenicima ima pojedinaца kojima je najvažnija vlastita dobrobit, te da oni snose odgovornost za druge koji takvi nisu, misli 16,7% ispitanika. Možemo ustvrditi da u odgovorima zagrebačkih srednjoškolca prevladava pozitivno mišljenje o crkvenim službenicima.

Tablica 41.
 Većini crkvenih službenika najvažnija je osobna dobrobit

TVRDNJE	Frekvencije	%
Ne slažem se	220	24,3
Uglavnom se ne slažem	187	20,7
Nemam utemeljenih dokaza za to, ali barem za većinu to ne vrijedi	250	27,7
Oni koji su takvi, suodgovorni su za gornje, uglavnom krivo poimanje	151	16,7
Potpuno se slažem	80	8,8
Nije odgovorilo	16	1,8

Zanimljivo je da adolescenti koji žive izvan Zagreba (u manjim sredinama) izražavaju češće negativniji stav o crkvenim službenicima od svojih vršnjaka u Zagrebu. Zašto? Možda su u manjim sredinama imaju bliskije odnose sa svećenikom, a time i priliku da ga bolje upoznaju, dok u Zagrebu mnogi srednjoškolci uopće ne znaju tko im je župnik, pa čak ni kojoj župi pripadaju.

Tablica 42.
 Mišljenje o crkvenim službenicima i mjesto boravka

TVRDNJE	U Zagrebu	Izvan Zagreba
Ne slažem se	23,7	28,6
Uglavnom se ne slažem	22,6	15,0
Nemam utemeljenih dokaza za to, ali barem za većinu to ne vrijedi	28,8	23,6
Oni koji su takvi, suodgovorni su za gornje, uglavnom krivo poimanje	16,8	17,1
Potpuno se slažem	8,0	15,7

$$\chi^2 = 12,900; df = 4; p < 0,01$$

Tablica 43.

Mišljenje o crkvenim službenicima i stupanj obrazovanja roditelja

Isto tako zamijećene su značajnije statističke razlike između ispitanika s obzirom na stupanj obrazovanja njihovih roditelja. Ispitanici čiji su roditelji manje obrazovani negativnije misle o crkvenim službenicima. Ako povežemo stupanj obrazovanja s mjestom boravka, možemo pret-

TVRDNJE	Niski		Srednji		Visoki	
	otac	majka	otac	majka	otac	majka
Ne slažem se	25,7	25,4	22,4	27,0	27,3	22,4
Uglavnom se ne slažem	27,0	22,1	17,0	16,5	24,2	25,4
Nemam utemeljenih dokaza za to, ali barem za većinu to ne vrijedi	20,3	30,3	33,8	33,1	23,4	22,1
Oni koji su takvi, suodgovorni su za gornje, uglavnom krivo poimanje	16,2	10,7	17,3	14,5	16,7	21,6
Potpuno se slažem	10,8	11,5	9,5	8,9	8,3	8,5

$$\chi^2 = 18,223; df = 8; p < 0,01 \text{ (otac)}$$

$$\chi^2 = 26,933; df = 8; p < 0,01 \text{ (majka)}$$

Tablica 44.

Mišljenje o crkvenim službenicima s obzirom na prakticiranje vjere

postaviti da je riječ o ispitanicima koji žive izvan Zagreba. Iz ovoga slijedi da su manje obrazovani intenzivnije uključeni u crkveni život i više poznaju crkvene službenike, dok su više obrazovani distanciraniji od Crkve, a time i crkvenih službenika.

Pozitivnije mišljenje o crkvenim službenicima imaju

Tvrdnje	Vjerujem i prakticiram vjeru	Vjerujem, ali ne prakticiram vjeru	Sumnjam	U traženju sam	Distanciran sam
Ne slažem se	29,1	24,5	18,5	16,8	20,2
Uglavnom se ne slažem	24,6	17,3	18,5	21,1	17,9
Nemam utemeljenih dokaza za to, ali barem za većinu to ne vrijedi	26,7	31,3	27,8	29,5	23,8
Oni koji su takvi, suodgovorni su za gornje, uglavnom krivo poimanje	11,5	19,4	22,2	26,3	20,2
Potpuno se slažem	8,0	7,6	13,0	6,3	17,9

$$\chi^2 = 37,362; df = 16; p < 0,01$$

ispitanici “vjernici-praktikanti” od “vjernika-nepraktikana-

ta”, iako razlike nisu velike. Zanimljivo je da među onima koji se potpuno slažu s tvrdnjom više je “vjernika-praktikanata” od “vjernika-nepraktikanata” Možda je i ovdje “poznavanje” odlučujući čimbenik.

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 45.
Mišljenje o crkvenim službenicima i pohađanje mise

Tablica 46.
Ako imaš pozitivnu sliku o svećeniku, kako ga ocjenjuješ

Kao što se moglo i pretpostaviti, oni koji idu svake nedjelje na misu imaju pozitivnije mišljenje o crkvenim službenicima od onih koji to čine mjesečno, ponekad u godini ili pak nikada ne idu.

Tablica 47.
 Slika o svećeniku s obzirom
 na stupanj obrazovanja majke

TVRDNJE	Ponekad u godini			
	Nedjeljom	Mjesečno	Ponekad u godini	Nikada
Ne slažem se	33,7	22,5	21,8	13,2
Uglavnom se ne slažem	22,5	20,9	19,2	22,0
Nemam utemeljenih dokaza za to, ali barem za većinu to ne vrijedi	26,1	31,6	28,4	24,2
Oni koji su takvi, suodgovorni su za gornje, uglavnom krivo poimanje	11,6	16,6	21,5	22,0
Potpuno se slažem	6,2	8,3	9,2	18,7

$$\chi^2 = 39,199; df = 12; p < 0,01$$

Pretpostavljajući da ispitanici imaju pozitivnu sliku o svećeniku, zamolili smo ih da nam kažu kako zamišljaju svećenika – kakav bi on trebao biti. Pitanje smo smatrali važnim jer često je upravo svećenik jedini posrednik između ljudi i Crkve. U tom smislu često (ne)vrednovanje svećenika proteže se na (ne)vrednovanje Crkve općenito, budući da su svećenici i Crkva u svijesti najvećega dijela ljudi u najužoj povezanosti.

Tablica 48.
 Slika o svećeniku s obzirom
 na prakticiranje vjere

TVRDNJE	Frekvencije	%
Službenik Božji – predstavnik Crkve	291	32,2
Duhovno-moralni voditelj vjernika	300	33,2
Intiman prijatelj, otac kojemu mogu sve povjeriti	87	9,6
Djelitelj Božjih milosti	27	3,0
Osoba koja poznaje kršćanski nauk	94	10,4
Drugo	58	6,4
Nije odgovorilo	47	5,2

Najveći broj ispitanika (32,2%) doživljava svećenika u ulozi posrednika – predstavnika Crkve ili u ulozi duhovnog i moralnog voditelja vjernika (33,2%). Vrlo mali broj srednjoškolaca povezuje lik svećenika s njegovom sakramentalnom službom – tek 3,0%, a svaki deseti ispitanik izražava bliskost prema osobi svećenika zamišljajući ga prija-

teljem ili ocem kojemu sve može povjeriti. Ovaj podatak upućuje na zaključak da jedan dio srednjoškolaca priželjkuje upravo jedan autentičan ljudski odnos sa svećenikom. Svećenik-poznavatelj kršćanske materije (učitelj) slika je za 10,4% ispitanika. Jedan znatan postotak srednjoškolaca ima sliku o svećeniku koja nije među ponuđenim “predlošcima” izabравši odgovor “drugo”. Što misle pod tim “drugo”, nismo ispitali. Među ispitanicima ima i onih koji nisu bili zainteresirani za ovo pitanje pa su uskratili odgovor (5,2%).

Tablica 49.
 Slika o svećeniku s obzirom na pohađanje mise

TVRDNJE	Niski	Srednji	Visoki
Službenik Božji - predstavnik Crkve	47,0	35,2	27,6
Duhovno-moralni voditelj vjernika	26,5	34,9	38,2
Intiman prijatelj, otac kojemu mogu sve povjeriti	10,3	9,4	11,2
Djelitelj Božjih milosti	0,9	4,2	2,9
Osoba koja poznaje kršćanski nauk	11,1	9,9	12,1
Drugo	4,3	6,5	8,0

$$\chi^2 = 20,276; df = 10; p < 0,01$$

U zamišljanju svećenika ispitanici se razlikuju s obzirom na stupanj obrazovanja majke. Kod onih čija majka ima nisku ili srednju naobrazbu, najčešća je slika svećenik - predstavnik Crkve, a kod adolescenata čija majka je visoko obrazovana, dominira slika svećenik-duhovno-moralni voditelj. Također, među ovom kategorijom najviše je onih koji imaju “svoju sliku” o svećeniku.

TVRDNJE	Vjerujem i prakticiram vjeru	Vjerujem ali ne prakticiram vjeru	Sumnjam	U traženju sam	Distanciran sam
Službenik Božji - predstavnik Crkve	42,9	33,5	18,5	22,1	15,5
Duhovno-moralni voditelj vjernika	35,8	38,2	40,7	29,1	21,1
Intiman prijatelj, otac kojemu mogu sve povjeriti	11,6	10,7	3,7	10,5	5,6
Djelitelj Božjih milosti	3,8	1,8	1,9	5,8	1,4
Osoba koja poznaje kršćanski nauk	2,2	11,0	24,1	24,4	31,0
Drugo	3,8	4,8	11,1	8,1	25,4

$$\chi^2 = 157,675; df = 20; p < 0,01$$

Tablica 50.

Prema tvom mišljenju, koje su najveće zapreke za izbor svećeničkog ili redovničkog zvanja

Adolescenti “vjernici-praktikanti” uglavnom svećenika doživljavaju kao posrednika ili predstavnika Crkve, a za “vjernike-nepraktikante” svećenik je duhovno-moralni voditelj vjernika. Oni koji su se udaljili od vjere u svećeniku, prije svega, gledaju osobu koja poznaje kršćanski nauk.

TVRDNJE	Ponekad u godini			
	Nedjeljom	Mjesečno	Ponekad u godini	Nikada
Službenik Božji – predstavnik Crkve	40,6	39,7	29,2	10,3
Duhovno-moralni voditelj vjernika	35,5	34,4	40,0	17,9
Intiman prijatelj, otac kojemu mogu sve povjeriti	12,0	11,7	5,6	12,8
Djelitelj Božjih milosti	5,8	3,6	0,8	0,0
Osoba koja poznaje kršćanski nauk	2,5	8,1	16,0	33,3
Drugo	3,6	2,4	8,4	25,6

$$\chi^2 = 163,738; df = 15; p < 0,01$$

Tablica 51.
 Zapreke za izbor svećeničkog zvanja i spol

Postoje li značajnije statističke razlike s obzirom na sudjelovanje u euharistiji odnosno u pohađanju mise? Oni koji svake nedjelje ili mjesečno sudjeluju u euharistiji, ulogu svećenika reduciraju na posredničku. Svećenik je za njih predstavnik Crkve. Oni koji u euharistiji sudjeluju samo prigodno doživljavaju svećenika kao duhovno-moralnog voditelja, a oni koji apstiniraju od euharistije sliku svećenika povezuju s njegovim poznavanjem kršćanske materije. Zaključno se može reći da oni koji su bliže Crkvi svećenika zamišljaju kao predstavnika odnosno posrednika, oni koji su malo dalje kao duhovno-moralnog voditelja vjernika, a distancirani kao poznavatelja kršćanske materije. Među zagrebačkim srednjoškolcima prevladava slijedeća slika svećenika: predstavnik Crkve, duhovno-moralni voditelj vjernika i poznavatelj kršćanskog nauka.

Poznata je činjenica da je danas sve manje mladih koji svoj životni izbor pronalaze u jednom od crkvenih zvanja: svećeničkom ili redovničkom.³²⁴ To potvrđuje sve manji broj duhovnih zvanja i sve starija prosječna životna dob svećenika. S tim u svezi, htjeli smo doznati od srednjoškolaca koji su im temeljne zapreke u izboru svećeničkog ili redovničkog zvanja.³²⁵ Naveli smo im nekoliko karakteristika koje su specifične za ovu vrstu životnog poslanja.

TVRDNJE	Frekvencije	%
Samoća povezana sa stilom svećeničkog života	170	18,8
Danas postoje različite mogućnosti kako se može Bogu služiti i angažirati u Crkvi	106	11,7
Nužnost odricanja od mnogih stvari	248	27,4
To je odluka koja te veže cijeli život	156	17,3
Loš primjer svećenika i redovnika/-ica koje poznajem	24	2,7
Odgovornost koja je uključena u svećenički život	53	5,9
Nužnost odricanja vlastite volje i podložnost pretpostavljenima	45	5,0
Odricanje od braka	73	8,1
Nije odgovorilo	29	3,2

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 52.
Zapreke za izbor svećeničkog zvanja i mjesto boravka

Na temelju dobivenih odgovora možemo izdvojiti nekoliko zapreka odnosno čimbenika koje srednjoškolci najčešće navode pri izboru ovakve vrste zvanja. Na prvom mjestu nalazi se problem odricanja. Neprihvatanje odricanja od mnogih stvari zapreka je za 27,4% ispitanika. Na drugom mjestu, 18,8% adolescenata navodi samoću kao zapreku da odaberu svećenički poziv. Jedna od zapreka je i odluka koja svećenika veže za cijeli život. Zahtjevnost odluke koja veže problem je u izboru svećeničkog zvanja u 17,3% ispitanika. Postojanje različitih mogućnosti služenja Bogu i Crkvi, a koje su izvan svećeničkog zvanja, zapreka su u izboru duhovnog zvanja za 11,7% adolescenata. Zanimljivo da tek na petom mjestu srednjoškolci stavljaju odricanje od braka kao zapreku u izboru svećeničkog zvanja.

TVRDNJE	M	Ž
Samoća povezana sa stilom svećeničkog života	24,9	14,3
Danas postoje različite mogućnosti kako se može Bogu služiti i angažirati u Crkvi	10,3	13,9
Nužnost odricanja od mnogih stvari	30,0	26,5
To je odluka koja te veže cijeli život	14,4	21,2
Loš primjer svećenika i redovnika/-ica koje poznajem	2,6	2,9
Odgovornost koja je uključena u svećenički život	5,5	6,6
Nužnost odricanja vlastite volje i podložnost pretpostavljenima	4,1	6,2
Odricanje od braka	8,2	8,4

Tablica 53.
Zapreke za izbor svećeničkog zvanja s obzirom na stupanj obrazovanja majke

$$\chi^2 = 23,737; df = 7; p < 0,01$$

Iste se zapreke pojavljuju i kod mladića i kod djevojk, samo što je redoslijed drukčiji. Mladićima su najčešće

zapreke odricanje, samoća, odluka koja veže za cijeli život, različite mogućnosti služenje Bogu i Crkvi, odricanje od braka, a djevojakama je zapreka odricanje, odluka koja veže za cijeli život, samoća, različite mogućnosti služenja Bogu i Crkvi, odricanje od braka.

Tablica 54.
 Zapreke za izbor svećeničkog
 zvanja i pohađanje mise

TVRDNJE	U Zagrebu	Izvan Zagreba
Samoća povezana sa stilom svećeničkog života	17,4	27,9
Danas postoje različite mogućnosti kako se može Bogu služiti i angažirati u Crkvi	12,6	8,8
Nužnost odricanja od mnogih stvari	30,0	18,4
To je odluka koja te veže cijeli život	17,8	18,4
Loš primjer svećenika i redovnika/-ica koje poznajem	3,1	1,5
Odgovornost koja je uključena u svećenički život	5,5	10,3
Nužnost odricanja vlastite volje i podložnost pretpostavljenima	5,6	3,7
Odricanje od braka	8,0	11,0

$$\chi^2 = 20,902; df = 7; p = 0,01$$

S obzirom na mjesto boravka ispitanika, postoje razlike samo za nijansu. Ispitanicima koji žive u Zagrebu, najčešće je zapreka odricanje, a srednjoškolicima izvan Zagreba samoća. Adolescenti koji žive izvan Zagreba, u odnosu na one u Zagrebu, rjeđe smatraju zaprekom mogućnost različitog služenja Bogu i Crkvi.

TVRDNJE	Niski	Srednji	Visoki
Samoća povezana sa stilom svećeničkog života	17,8	20,9	17,9
Danas postoje različite mogućnosti kako se može Bogu služiti i angažirati u Crkvi	13,6	12,4	11,3
Nužnost odricanja od mnogih stvari	27,1	25,1	32,8
To je odluka koja te veže cijeli život	19,5	19,9	14,9
Loš primjer svećenika i redovnika/-ica koje poznajem	2,5	2,6	3,0
Odgovornost koja je uključena u svećenički život	12,7	7,0	3,0
Nužnost odricanja vlastite volje i podložnost pretpostavljenima	2,5	4,4	6,6
Odricanje od braka	4,2	7,8	10,5

$$\chi^2 = 31,079; df = 14; p < 0,01$$

Ispitanici čije majke posjeduju visoku naobrazbu za-
 prekama za izbor svećeničkog zvanja najčešće ističu odrica-
 nje, samoću i odluku koja veže za cijeli život. Zanimljivo
 je da oni puno češće ističu odricanje od braka kao zapre-
 ku, u odnosu na ispitanike čije majke imaju nižu i srednju
 naobrazbu. Ispitanicima čija majka ima srednju naobrazbu
 najčešće su zapreke: odricanje, odluka koja veže za cijeli
 život, samoća, različite mogućnosti služenja Bogu i crkvi,
 odricanje od braka. Ispitanici čija majka ima nisku na-
 obrazbu ne bi se odlučili za svećeničko zvanje zbog odricanja,
 odluke koja obvezuje za cijeli život i odgovornosti koju
 pretpostavlja svećenički poziv. Zanimljivo je da manji broj
 je onih koji zapreku vide u nemogućnosti zasnivanja braka.

Tablica 55.
 Laici nisu prikladni za
 profesionalni rad u vjerskim
 zajednicama

TVRDNJE	Nedjeljom	Mjesečno	Ponekad u godini	Nikada
Samoća povezana sa stilom svećeničkog života	18,5	20,9	20,8	15,7
Danas postoje različite Mogućnosti kako se može Bogu služiti i angažirati u Crkvi	14,4	12,0	12,4	4,5
Nužnost odricanja od mnogih stvari	27,3	25,3	30,1	34,8
To je odluka koja te veže cijeli život	17,7	19,7	15,4	21,3
Loš primjer svećenika i redovnika/-ica koje poznajem	1,1	2,4	4,6	3,4
Odgovornost koja je uključena u svećenički život	8,1	5,6	5,4	2,2
Nužnost odricanja vlastite volje i podložnost pretpostavljenima	3,7	3,6	6,2	11,2
Odricanje od braka	9,2	10,4	5,0	6,7

$$\chi^2 = 36,178; df = 21; p < 0,01$$

Zanimljivo je da odricanje prevladava među zapreka-
 ma kod sve četiri kategorije ispitanika. Odricanje od braka
 češća je zapreka onima koji redovito sudjeluju u euharisti-
 ji, a oni koji samo prigodno idu na misu ili pak nikada,
 češće od drugih navode loš primjer svećenika i redovni-
 ka/ca kao zapreku u odabiru svećeničkog poziva.

ULOGA LAIKA U CRKVI

Veća uključenost laika u različite djelatnosti unutar Crkve
 stvarnost je naših dana. Nakon demokratskih promjena u
 Hrvatskoj se uvodi konfesionalni vjeronauk u redoviti

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 56.
Koliko poznaješ druge religije

TVRDNJE	Frekvencije	%
Nimalo	69	7,6
Slabo	477	52,8
Prilično	313	34,6
Vrlo dobro	35	3,9
Nije odgovorilo	10	1,1

Tablica 57.
Poznavanje religija s obzirom na prakticiranje vjere i pohađanje mise, te neke sociodemografske varijable

školski sustav. Zbog potrebe velikog broja vjeroučitelja, mnogi su se laici upisali na Katolički bogoslovni fakultet i njegove institute u Zagrebu, ali i na ostala teološka učilišta širom Hrvatske da se osposobe za različite oblike pastoralnog djelovanja. Danas je veliki broj laika koji aktivno rade u školi, župi i drugim crkvenim ustanovama.

Da bismo saznali što adolescenti misle o mogućnosti angažiranja laika u crkvi, tražili smo od njih da zauzmu stav prema slijedećoj tvrdnji: "Laici nisu prikladni za profesionalni rad u vjerskim zajednicama".

TVRDNJE	Frekvencije	%
Uopće se ne slažem	237	26,2
Uglavnom se ne slažem	161	17,8
Niti se ne slažem, niti slažem	394	43,6
Uglavnom se slažem	68	7,5
Potpuno se slažem	26	2,9
Nije odgovorilo	18	2,0

Tablica 58.
Dobrog kršćanina ne trebaju zanimati druge religije

Začudjujuće je visok postotak ispitanika (43,6%) koji nisu zauzeli stav prema ovom problemu. Ili je riječ o nezainteresiranosti ili o nepoznavanju same stvari. Ipak 44,0% adolescenata smatra da su laici dobrodošli kao profesionalni dušobrižnici. Svaki deseti srednjoškolac misli da laici nisu prikladni za profesionalni rad u vjerskim zajednicama. Na temelju dosad rečenog može se zaključiti da je pitanje laikata u našoj Crkvi manje prisutno među mladom vjerničkom populacijom, nego što bi se očekivalo. Osim toga, stav mlade populacije prema mjestu i ulozi laika u Crkvi, nužno je gledati i analizirati u cjelokupnom posaborskom crkvenom kontekstu Crkve u Hrvatskoj, u kojoj se još uvijek laičko pitanje nalazi u procesu rješavanja, a mnoge profesionalne laičke službe tek se nazrijevaju.

ODNOS ADOLESCENATA PREMA DRUGIM RELIGIJAMA

Već smo ranije utvrdili da među adolescentima postoji tendencija izjednačavanja svih religija na istu razinu. Me-

đu zagrebačkim srednjoškolicima je 51,4% onih koji smatraju da su sve religije jednako vrijedne i da u svima ima nešto istine, a tek 11,3% drži da se svu istina ipak, posjeduje samo jedna religija. Polazeći od te činjenice, željeli smo se uvjeriti poznaju li oni druge religije i što misle o tome trebaju li se kršćani uopće zanimati za druge religije.

Više od polovice ispitivane populacije (52,8%) smatra da slabo poznaje druge religije, a 7,6% izjavljuje da ih uopće ne poznaje. Skoro trećina srednjoškolaca misli da prilično poznaju druge religije. Indikativan je podatak da samo 3,9% ispitanika poznaje druge religije vrlo dobro. Na temelju dobivenih frekvencija proizlazi da zagrebački adolescenti vrlo malo poznaju druge religije.

VARIJABLE	Poznavanje religija
Dob	,039
Spol	,054
Mjesto boravka	-,044
Stupanj obrazovanja – otac	,129**
Stupanj obrazovanja – majka	,076*
Practiciranje vjere	,027
Pohađanje mise	,075*

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Korelacijom dobivenih faktora proizlazi da nema značajnijih statističkih korelacija s obzirom na dob i spol ispitanika. Postoji pozitivna korelacija između poznavanja drugih religija i stupnja obrazovanja. Ispitanici čiji otac ima visoku naobrazbu više poznaju druge religije u odnosu na one čiji je otac niže obrazovan.

Postoji li interes za poznavanje drugih religija? Smatraju li adolescenti potrebnim da vjernik upozna druge religije?

TVRDNJE	Frekvencije	%
Potpuno se slažem	101	11,2
Uglavnom se slažem	129	14,3
Uglavnom se ne slažem	189	20,9
Uopće se ne slažem	358	39,6
Ne znam	122	13,5
Nije odgovorilo	5	0,6

Činjenica da 60,5% zagrebačkih adolescenata smatra da dobar vjernik treba upoznavati druge religije, govori o

Tablica 59.

Zanimanje za druge religije s obzirom na prakticiranje vjere i pohađanje mise, te neke sociodemografske varijable

Tablica 60.

Razdijeljenost u kršćanstvu kroz povijest uglavnom je plod sukoba interesa službenih skupina ili pojedinaca, a ne posljedica promicanja i očuvanja autentičnog Isusova duha

senzibilitetu i otvorenosti adolescenata za svijet drugih religija. Dostatnost vlastite religije i isključivost drugih svojstveno je za 25,5% ispitanika koji smatraju da se nije potrebno zanimati za druge religije. Jedan dio ispitanika (13,5%) izjasnio se da o tome ne zna.

VARIJABLE	Zanimanje za druge religije
Dob	,073*
Spol	-,027
Mjesto boravka	-,064
Stupanj obrazovanja - otac	,126**
Stupanj obrazovanja - majka	,108**
Practiciranje vjere	-,075*
Pohađanje mise	-,070*

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Postoji pozitivna korelacija između stupnja obrazovanja roditelja i zanimanja za druge religije. Ispitanici roditelja s nižom naobrazbom bliže su mišljenju da dobrog kršćanina ne trebaju zanimati druge religije.

Razdijeljenost među kršćanima problem je s kojim Crkva već stoljećima živi, tražeći uvijek nove moguće putove zblizavanja, tolerancije i međusobnog dijaloga. U povijesti je bilo mnogo međusobnog optuživanja o tome tko je kriv. Stoga smo pitali adolescente što oni misle tko je odgovoran za razdijeljenost među kršćanima: je li riječ o sukobu interesa službenih skupina i pojedinaca ili pak je posljedica promicanja i čuvanja autentičnog Isusova duha?

Tablica 61.
 Kakvo je tvoje iskustvo s
 vjeronaukom u školi

TVRDNJE	Frekvencije	%
To je potpuno netočna tvrdnja	78	8,6
Ima nešto istine u toj pretjerano kritičkoj tvrdnji	231	25,6
Ima barem pola istine u toj tvrdnji	297	32,9
Gotovo da je točna ta tvrdnja	242	26,8
Nije odgovorilo	56	6,2

Rezultati koje smo dobili nisu ohrabrujući. Većina ispitanika, iako ne u jednakoj mjeri, odgovornost za razdijeljenost povezuje s interesima pojedinaca i skupina, a tek 8,6% smatra da je razdijeljenost posljedica promicanja i čuvanja autentičnog Isusova duha. Po njima je čovjek uzrok podjeljenosti u Crkvi.

Tablica 62.

Razlika u stavu o vjeronauku u školi i dob

TVRDNJE	14 god.	15 god.	16 god.	17 god.	18 god.	19 god.
Dobro je kako je sada	50,0	74,5	73,8	65,5	60,4	60,0
Bolje bi bilo da je umjesto vjeronauka povijest religija ili religijska kultura	21,4	12,8	16,2	20,1	17,6	20,0
Vjeronauku nije mjesto u školi	28,6	12,8	10,0	14,4	22,0	20,0

$$\chi^2 = 19,036; df = 10; p < 0,01$$

Sve u svemu, može se reći da se u isto vrijeme zamjećuje senzibilitet mladih za ekumensku dimenziju i konfuzni identitet pripadnosti vlastitoj religiji. Bogatstvo ove ekumenske otvorenosti može biti vrednovano i iskorišteno samo ako je svatko duboko ukorijenjen u vlastitu tradiciju. Tek tada se može cijeniti bogatstvo drugih, ali mnogim je mladima ovo teško shvatljivo i prihvatljivo.

Tablica 63.

Razlika u stavu o vjeronuku u školi i stupanj obrazovanja roditelja

ŠTO ADOLESCENTI MISLE O VJERONAUKU U ŠKOLI

To što je vjeronauk nastavni predmet u školi, posljedak je demokratskih promjena koje su se početkom devedesetih dogodile u Hrvatskoj.³²⁶ Danas vjeronauk ima status izbornog predmeta, a koji izborom postaje obvezatan. Svi učenici srednjih škola moraju se opredijeliti između vjeronauka i etike. Prema statistikama iz 1998. godine, u gradu Zagrebu, u srednjim školama (gimnazijama, umjetničkim školama, četverogodišnjim strukovnim školama i trogodišnjim strukovnim školama) vjeronauk je pohađalo 52,39%, a etiku 27,50% učenika.³²⁷

Na prva dva pitanja, koja su se odnosila na vjeronauk u školi, odgovarali su samo ispitanici koji pohađaju vjeronauk, a na treće pitanje mogli su odgovarati svi ispitanici.

Što smo istraživali u svezi s vjeronaukom? Prvo, status vjeronauka u školi, zatim kvalitetu vjeronaučne nastave i poznavanje vjeronaučne građe.

Tablica 64.

Stav prema vjeronauku s obzirom na prakticanje vjere

TVRDNJE	Frekvencije	%
Dobro je kako je sada	493	54,5
Bolje bi bilo da je umjesto vjeronauka povijest religija ili religijska kultura	118	13,1
Vjeronauku nije mjesto u školi	101	11,2
Nije odgovorilo	192	21,2

Nešto više od polovice polaznika vjeronauka (54,5%) zadovoljno je s dosadašnjim iskustvom vjeronauka u školi

Tablica 65.

Stav o vjeronauku u školi s obzirom na pohađanje mise

i podržava ga. Svaki deseti adolescent (13,1%), drži da bi bilo bolje umjesto vjeronauka, imati predmet povijest religija ili religijska kultura, a svaki deseti polaznik izjavljuje da vjeronauku nije mjesto u školi. Na pitanje nije odgovorilo 21,2% ispitanika, što bismo mogli protumačiti da ih toliko ne pohađa vjeronauk. Ako postotke zbrojimo, možemo zaključiti da 24,3% polaznika vjeronauka nije zadovoljno sa sadašnjim statusom i da priželjkuju promjene. Bilo bi korisno ispitati uzroke nezadovoljstva. Svakako, ovaj podatak ukazuje na potrebu dublje i cjelovitije analize vjeronauka i župne katehizacije u Crkvi u Hrvatskoj.

S obzirom na dob ispitanika, s vjeronaukom u školi najzadovoljniji su šesnaestogodišnjaci (2. razred), a najviše sedamnaestogodišnjaka (3. razred) umjesto vjeronauka želi povijest religija ili religijsku kulturu. Među istom kategorijom najviše je onih koji smatraju da vjeronauku nije mjesto u školi.

TVRDNJE	Niski		Srednji		Visoki	
	otac	majka	otac	majka	otac	majka
Dobro je kako je sada	75,8	77,2	72,6	73,2	63,9	60,5
Bolje bi bilo da je umjesto vjeronauka povijest religija ili religiozna kultura	11,3	13,9	13,4	13,3	21,8	22,1
Vjeronauku nije mjesto u školi	12,9	8,9	14,0	13,6	14,4	17,3

$$\chi^2 = 10,029; df = 4; p < 0,01 \text{ (otac)}$$

$$\chi^2 = 16,214; df = 4; p < 0,01 \text{ (majka)}$$

Tablica 66.

Kako ocjenjuješ kvalitetu vjeronauka u školi

Među ispitanicima koji su zadovoljni sa sadašnjim stanjem vjeronauka više ih ima roditelje koji imaju nisku ili srednju naobrazbu, nego roditelje s visokom naobrazbom.

TVRDNJE	Vjerujem i praktiram vjeru	Vjerujem ali ne praktiram vjeru	Sumnjam	U traženju sam	Distanciran sam
	Dobro je kako je sada	84,2	65,7	56,8	50,0
Bolje bi bilo da je umjesto vjeronauka povijest religija ili religiozna kultura	5,8	23,9	27,3	33,8	23,2
Vjeronauku nije mjesto u školi	10,0	10,3	15,9	16,2	50,0

$$\chi^2 = 133,966; df = 8; p < 0,01$$

VARIJABLE	Kvaliteta vjeronauka
Dob	-,062
Spol	-,037
Mjesto boravka	,064
Stupanj obrazovanja – otac	-,016
Stupanj obrazovanja – majka	-,055
Practiciranje vjere	,230**
Pohađanje mise	,152**

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Kada je riječ o odnosu ispitanika prema vjeronauku u školi i njihovom prakticanju vjere, uočeni su zanimljivi rezultati. “Vjernici-praktikanti” u velikoj većini podržavaju vjeronauk, ali među njima 5,8% bi umjesto vjeronauka radije imalo drugi predmet. 10,0% smatra da vjeronauku nije mjesto u školi. Kod “vjernika-nepraktikanata” manji je interes za vjeronauk u školi, a među distanciranim uočava se najjače protivljenje vjeronauku u školi.

TVRDNJE	Nedjeljom	Mjesečno	Ponekad u godini	Nikada
Dobro je kako je sada	82,3	77,7	53,6	28,9
Bolje bi bilo da je umjesto vjeronauka povijest religija ili religiozna kultura	7,9	11,6	27,8	40,0
Vjeronauku nije mjesto u školi	9,8	10,7	18,6	31,1

$\chi^2 = 87,645; df = 6; p < 0,01$

Uspoređujući adolescente s obzirom na pohađanje euharistije, vrlo je slična situacija kao i kod prakticanja vjere. Među ispitanicima koji svake nedjelje sudjeluju u euharistiji, postoji značajan broj onih koji nisu zadovoljni sa sadašnjom situacijom vjeronauka. To je još izraženije u onih koji u euharistiji sudjeluju samo prigodno ili pak nikada.

Kvalitetu vjeronaučne nastave srednjoškolci su procijenili na sljedeći način:

TVRDNJE	Frekvencije	%
Loše	133	14,7
Prilično dobro	164	18,1
Zadovoljavajuće	293	32,4

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 67.

Korelacija ocjene kvalitete vjeronauka s obzirom na odnos prema prakticanju vjere i pohađanju mise te neke sociodemografske varijable

Tablica 68.

Kako procjenjuješ svoje znanje iz vjeronauka

Tablica 69.

Korelacija poznavanje vjeronauka s obzirom na prakticanju vjere i pohađanju mise te neke sociodemografske varijable

Jako dobro	95	10,5
Nije odgovorilo	219	24,2

Da se vjeronauk u školi održava dobro, izjavljuje 28,6%, a 32,4% zadovoljavajuće. 14,7% ispitanika smatra da je odvijanje vjeroanučne nastave loše kvalitete. Slično kao i kod prvog pitanja petina ih nije odgovorila na postavljeno pitanje.

Ispitanici "vjernici-praktikanti" i oni koji redovito sudjeluju u euharistijskomu slavlju pozitivnije ocjenjuju svoje znanje iz vjeronauka.

Treće pitanje bilo je u svezi znanja iz vjeronauka. Prema dobivenim rezultatima proizlazi da 49,2% srednjoškolca za sebe misli da dobro poznaje vjeronaučnu građu. Jedna trećina smatra da je njihovo znanje zadovoljavajuće. Svoje poznavanje vjeronaučnih sadržaja ocjenjuje lošim 13,3% ispitanika.

TVRDNJE	Frekvencije	%
Loše	120	13,3
Prilično dobro	288	31,9
Dovoljno	301	33,3
Vrlo dobro	156	17,3
Nije odgovorilo	39	4,3

Postoje značajnije statističke korelacije u procjenjivanju znanja iz vjeronauka s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja. Isto tako, proizlazi da adolescenti "vjernici-praktikanti" i oni koji redovito nedjeljom sudjeluju na euharistijskom slavlju imaju pozitivnije mišljenje o svom poznavanju vjeronaučnih sadržaja.

Tablica 70.
 Čitanje "Glas koncila" u
 zadnjih šest mjeseci

VARIJABLE	Kvaliteta vjeronauka
Dob	-,085*
Spol	-,052
Mjesto boravka	,063
Stupanj obrazovanja - otac	-,096* *
Stupanj obrazovanja - majka	-,094* *
Prakticiranje vjere	,225**
Pohađanje mise	,275**

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Na kraju, možemo ukratko sažeti: vjeronauk u školi predstavlja novu pastoralnu šansu – novi izazov, ali i veliku odgovornost pastoralnih djelatnika. Vjeronauk pohađa veliki broj srednjoškolaca i naišao je na pozitivan prijam kod njih. Međutim, već sada postoje naznake “zasićenosti” koja rezultira odbijanjem vjeronauka i traženjem drugih sadržaja kao što je povijest religija ili religijske kultura. Među polaznicima prisutan je i znatan broj koji podržavaju mišljenje da vjeronauku nije mjesto u školi. Kvaliteta vjeronaučne nastave zasada je pozitivno ocjenjena iako zadovoljstvo kod srednjoškolaca s kvalitetom održavanja vjeronauka ne kotira visoko.

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 71.
Čitanje katoličkog mjesečnika za mlade “Pomak” i list “MI”

PRAĆENJE CRKVENIH MEDIJA

Jedan od pokazatelja crkvene odnosno religiozne pripadnosti svakako je praćenje medija s vjerskim sadržajima. Između raznih medija odabrali smo tiskovine, Hrvatski katolički radio i tv emisiju “Mir i dobro”. Od tiskovina uzeli smo u obzir “Glas koncila” – tjedne novine koje imaju najveću tiražu među katoličkim tiskom, namijenjene su širokoj populaciji te nude raznolik sadržaj s vjerskog područja. Uz Glas koncila uzeli smo još dva časopisa za mlade: list “MI” i “Pomak”.

Tablica 72.
Slušanje Hrvatskog katoličkog radija

Tiskovine

Iz prikazane tablice 70 “Glas koncila” nikada ne čita 76,8% srednjoškolaca, a samo 2,2% redoviti su čitatelji. Broj srednjoškolca, koji jednom u mjesecu čitaju “Glas koncila” ne prelazi više od 8,4%. Onih koji to čine 1 do 3 puta u posljednjih šest mjeseci je 12,2%. Postotci govore sami za sebe. Među zagrebačkim adolescentima vlada velika nezainteresiranost za “Glas koncila”.³²⁸

TVRDNJE	Frekvencije	%
Nijedanput	694	76,8
1 do 3 puta	110	12,2
Jedanput u mjesecu	76	8,4
Tjedno	20	2,2
Nije odgovorilo	4	0,4

Časopisi za kršćansku mladež još ih manje zanimaju nego “Glas koncila”. “Glas koncila” vjerojatno čitaju roditelji pa je to prilika da dođe u ruke i mladima. Međutim, kada je riječ o listu “MI” i “Pomaku”, onda sve ovisi hoće li ga mladi uzeti čitati ili neće. Samo 2,0% srednjoškolaca

s. Valentina Blaženka Mandarić
Interpretacija dobivenih rezultata

Tablica 73.
Praćenje tv emisije "Mir i dobro"

TVRDNJE	Frekvencije	%
Nikada	506	56,0
Ponekad	361	39,9
Često	20	2,1
Svaki tjedan	15	1,7
Nije odgovorilo	2	0,2

VARIJABLE	Glas koncila	Pomak	List "MI"	Hrvatski katolički radio	Emisija "Mir i dobro"
Dob	-,043	-,040	-,047	,019	,121**
Spol	-,017	-,011	-,029	,024	-,041
Mjesto boravka	,072*	-,008	-,006	,012	,088**
Stupanj obrazovanja – otac	-0,092**	-0,041	-0,026	-0,053	-0,163**
Stupanj obrazovanja – majka	-,159**	-,056	-,017	-,087**	-,210**
Prakticiranje vjere	,193**	,102**	,065	,175**	,229**
Pohađanje mise	,412**	,221**	,191**	,217**	,253**

(**) Korelacija je značajna na razini $p < 0,01$

(*) Korelacija je značajna na razini $p < 0,05$

Tablica 74.
Korelacija dobivenih faktora praćenja crkvenih medija s obzirom na odnos prema prakticiranju vjere i pohađanju mise te neke sociodemografske varijable

redovito čita "Pomak", a 3,1% list "MI". Ovdje valja napomenuti da se ovi listovi distribuiraju isključivo u crkvenim prostorima, pa se pretpostavlja da su dostupni veoma malom broju srednjoškolaca, zapravo samo onima koji su uključeni u župnu zajednicu. U svakom slučaju bilo bi zanimljivo, i korisno, ispitati uzroke tako velike nezainteresiranosti za katolički tisak.

TVRDNJE	Pomak	list "MI"%
Niti jedanput	95,7	92,0
1 do 3 puta	1,7	4,3
Jedanput u mjesecu	2,0	3,1
Nije odgovorilo	0,7	0,6

Hrvatski katolički radio³²⁹

Željeli smo ispitati na kakav prijem Hrvatski katolički radio nailazi kod mlade populacije – adolescenata. Koliko ga slušaju srednjoškolci?

TVRDNJE	Frekvencije	%
Ne slušam	622	68,8
Ponekad	261	29,0
Često	10	1,1
Svaki dan	6	0,7
Nije odgovorilo	4	0,4

Na temelju dobivenih frekvencija uočljiva je visoka nezainteresiranost za ovu vrstu medija. Važno je ipak istaknuti da 29,0% srednjoškolaca ponekad sluša Hrvatski katolički radio. Ovo je važan podatak kada znamo da mladi nemaju strogo određene stanice koje slušaju nego najčešće lutaju kanalima i biraju ono što im se određenog trenutka sviđa. Važno je da Hrvatski katolički radio spada u interesnu zonu gotovo jedne trećine zagrebačkih adolescenata.

TV-emisija “Mir i dobro”

To je jedina stalna vjerska tv-emisija koja se emitira svake nedjelje popodne u trajanju od pola sata. Namijenjena je općoj populaciji koja nudi različite sadržaje vjerskog karaktera.

Emisiju “Mir i dobro” često, odnosno redovito gleda svega 3,8%, ali više od 1/3 ispitanika ponekad. Nezainteresiranost za emisiju izrazilo je 56,0% ispitanika.

Ako pogledamo praćenje svih medija, s obzirom na neke nezavisne varijable, zamijetit ćemo slijedeće: ispitanici “vjernici-praktikanti” i oni koji redovito idu na nedjeljnu misu redovitije prate crkvene medije od ostalih. Gledano pojedinačno uočava se slijedeće: adolescenti čiji roditelji posjeduju niži stupanj obrazovanja više čitaju “Glas koncila”. Hrvatski katolički radio češće slušaju ispitanici čija majka posjeduje niži stupanj obrazovanja. Tv-emisiju “Mir i dobro” više prate stariji adolescenti nego mlađi, te oni koji žive izvan Zagreba.

Odnos zagrebačkih adolescenata i navedenih crkvenih medija može se okarakterizirati na slijedeći način: prevladava nezainteresiranost za sve navedene medije - zagrebački srednjoškolci veoma rijetko čitaju “Glas koncila”, “Pomak” i list “MI”. Također, u vrlo malom postotku, slušaju Hrvatski katolički radio i prate tv emisiju “Mir i dobro”.